גליון 601 שנה י"ח שבועות

מסביב לשולחן

נושא השבוע: **יו"ט שני של גליות**

המקור בפרשה: **ענינא דיומא**

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת בית יהודה

בגדר יו"ט שני

בגמ' בסוכה [מו ב] מייתי דעת ר"י, דבשמיני של סוכות שהוא ספק שביעי, מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן, וצ"ת אמאי אין מברכים, ולכאו' מהטעם דיתבינן משו"ה גם נברך, ומה מקום יש לחלק בין עשיה לברכה, ומ"ש מכל יו"ט שני שמברכים ג"כ. ועי' בר"ן ובריטב"א שם שפי' שהוא משום חשש זלזול, שאם יברכו על הסוכה בשמיני יאמרו שאינו יו"ט של שמיני עצרת ויבואו לעשות מלאכה, ואע"ג דיושבים בסוכה, י"ל דמשום מעשה גרידא לא יבואו לידי זלזול, ורק מברכה בדבור יצא זלזול, עוד אפשר, דיתובי כיון דזהו עצם הקיום של יו"ט שני, לא מבטלינן משום טעמא דזלזול, אבל הברכה שזהו דבר נוסף שאינו מעצם הדין גופא, יש לבטלו משום דלא לייתי לזלזולי.

והנה לפי דבריהם יש לדקדק בהא דאמרינן בטעמיה דר"י שם דס"ל שאין מברכין משום שהוא שמיני לזה ולזה, ומשמע שלגבי ברכה חסר בעצם היום שאינו יו"ט דסוכות לגבי ברכה, ולדברי הר"ן והריטב"א הרי אינו חסרון בעצם היום והוא שביעי גמור לגבי הברכה, רק משום דלא לייתי לזלזולי הוא דאין מברכים. עוד יש לדקדק דקאמר שם בגמ' דהוא שמיני לסוכה והיינו שאינו מברך, וצ"ע דהרי ליכא שום תורת שמיני לאפוקי מלברך, ויסוד תורת שמיני הוא שהוא פטור גם מעצם הישיבה וממילא ליכא ברכה, אבל אין תורת שמיני שלא לברך. ועוד צ"ע דנקט לה בסתמא שהוא שמיני לסוכה, והול"ל שהוא שמיני לברכה ולא למינקטיה בסתם, דהרי לגבי הישיבה עצמה ה"ה שביעי דהרי יתבינן, וצ"ע.

והנה ברש"י (שם מז א) כתב וז"ל דשמיני הוא ואין שם סוכות עליו וכו' דלא מברכינן, עכ"ד. הרי מבואר בדברי רש"י דטעמא דאין מברכין הוא משום דלברכה בעינן שיהא על היום שם חג המצוה וכמו גבי מצה בליל יו"ט שני של פסח, וגם אמרינן שם יו"ט בתפילה ובקידוש, והיינו משום דשם יו"ט של פסח עליו, ומ"ש הכא דליכא שם יו"ט דסוכות.

ובע"כ מבואר מזה דשאני שמיני ספק שביעי, שכיון שהוא גם יו"ט של שמיני עצרת וזהו שם יו"ט בפ"ע, א"א שיהיה בו גם שם סוכות, דל"ש שיהיו בחד יומא תרי שמות, דזהו תרתי דסתרי דממנ"פ או שהוא סוכות או שהוא שמיני עצרת, ובזה שאני מכל יו"ט שני שאין בהם חלו שם היו"ט, אלא דא"כ צ"ב אמאי יושבין בסוכה כלל, והא מאחר דאין שם סוכות עליו ומשו"ה אין מברכין, הלא מה"ט גופא שלא ישבו בסוכה כלל, ומ"ש ישיבה מברכה.

ואשר נראה לומר בזה, דבעיקר חיובא דיו"ט שני תרתי איתנהו ביה, חדא דעשאוהו לעצם היום ליו"ט, וחל בהיום שם ותורת יו"ט, ועוד יש בדין יו"ט שני חיובא לנהוג מעשי מצוות היום גרידא בלי שם היום כלל, וזהו חיוב של ניהוגים ומעשים בעלמא. והנה כ"ז בכל יו"ט שני דשייך שיהא חל בהיום שם יו"ט, בזה יש הנך תרי מילי דיו"ט שני, אבל בשמיני ספק שביעי שא"א שיהא חל ביה שם סוכות כיון שכבר יש שם שמיני עצרת, א"כ הרי הך דינא שיהא חל ביה שם יו"ט ליכא ביה, ואין בו אלא חיובא דניהוג מעשי המצוות בעלמא, והא דיושבים בסוכה זהו רק מחמת ניהוגי יו"ט שני, ובזה ס"ל לרש"י דרק ניהוגים בעלמא הוא דעבדינן ע"כ אין מברכים.

מעתה מתיישב היטב הא דמשמע מד' הגמ' דלגבי ברכה חסר בעצם היום, דבאמת הוא כן, דהרי הא דאין מברכין הוא משום דאין בהיום תורת יו"ט וכמש"נ. וה"נ מיושב מה שהקשינו שהלא ליכא שום תורת שמיני לאפוקי מברכה ויסוד הדין דשמיני הוא שפטור מהישיבה עצמה ולפיכך אין מברכין, ולהמבואר משום תורת שמיני באמת אינו חייב בישיבה, אלא דאכתי חייב בישיבה מדין חיוב ניהוגי יו"ט גם בלא שיהא בו תורת יו"ט כלל. וזהו מאי דנקט לה שהוא שמיני לסוכה, דאכן אינו שמיני רק לברכה אלא מצד תורת יו"ט שבו הוא שמיני גם לעצם הישיבה. אלא דאכתי צ"ב יסוד דברי רש"י דלברכה בעינן שיהא דוקא חלות שם יו"ט וזהו דליכא בשמיני אע"פ דלגבי יתובי יתבינן.

והנה הרמב"ם כתב [פ"ר מסוכה הי"ג] וביום השמיני וכו' יושבין בה ואין מברכין לישב בסוכה, וכן טומטום ואנדרוגינוס לעולם אין מברכין לישב בסוכה מפני שהן חייבין מספק, ואין מברכין מספק. ומהא דנקט הרמב"ם דינא דשמיני ספק שביעי בהדי טומטום ואנדרוגינוס הרי דהטעם שאין מברכין משום שעל ספק אין מברכין, ולא משום דלא לייתי לזלזולי כד' הר"ן והריטב"א. אלא דצ"ע מ"ש מכל יו"ט שני שאינו אלא ספק ואעפ"כ מברכין.

והנה בגמ' שבת [כג א] פריך הגמ' דאם מברכין על נר חנוכה דרבנן אמאי אין מברכין על דמאי, ותי' אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה, והא יו"ט שני דספק דבריהם ובעי ברכה, ומשני דלא לייתי לזלזולי. ומבואר דבאמת על ספק דרבנן אין מברכין, ורק ביו"ט שני יש טעם מיוחד דלא לייתי לזלזולי, וצ"ע אם זהו תקנה מחודשת של ברכה שתקנו מטעמא דלא לייתי לזלזולי אע"פ שמצד עצם המצוה לא סגי לחייבו בברכה כיון שאינו אלא ספק.

אמנם נראה, דהנה רש"י הנ"ל סובר דאין מברכים על יו"ט שני אלא אם שם יו"ט סוכות בו, ולא סגי בטעמא דלא לייתי לזלזולי כדי לתקן ברכה, וצ"ע מהא דמבואר בגמ' שבת הנ"ל שמשום דלא לייתי לזלזולי תקנו ברכה, ובע"כ מבואר מזה דהא דאמרינן שמברכים ביו"ט שני דלא לייתי לזלזולי, אי"ז תקנה בעלמא לברך מטעם זה, אלא דמשום לא לייתי לזלזולי שוויוהו ליו"ט ודאי, והיינו דתקנו חפצא של יו"ט, ונתנו בו גם שם היום באופן ודאי, ושוב אינו ספק והדר דינא דמברך, ועיי"ש בחי' הרמב"ן שמשמע כן מדבריו.

ומעתה זה הביאור בד' רש"י שאין מברכין רק היכא שיש בהיום שם יו"ט דסוכות, דרק בזה הוא דנעשה יו"ט ודאי, אבל אם לית ביה שם יו"ט דסוכות הרי אינו אלא ספק, וזה מבואר בגמ' בשבת שם שאין מברכין על ספק. ועיקר הדברים לומר שתקנו חלות שם יו"ט בהיום משום דלא לייתי לזלזולי אינו דבר רחוק, דבאמת הרי הזלזול הוא משום דאין מברכין, והטעם הוא משום שאינו אלא ספק ומשו"ה יאמרו דהוא רק ספק ויזלזולו, וא"כ שפיר י"ל דלזה שויוהו לספק כודאי יו"ט, ונתנו בו שם היום, וממילא יהיה בו גם דין ברכה, וע"כ לא יבואו לזלזל בה.

מעתה י"ל דכ"ה הביאור בדעת הרמב"ם, דבכל יו"ט שני מצינן לשוויה כודאי ע"י שנתנו חלות שם יו"ט בהיום, ושוב אינו ספק ושפיר מברכין, אבל בשביעי ספק שמיני דל"ש שיחול בהיום שום תורת יו"ט דסוכות א"כ אינו אלא ספק, וע"כ אין מברכין דאין מברכין מספק, וע' בכס"מ [פ"ג ממגילה ה"ר] שהביא מתשו' הרמב"ם מפורש כן, דהטעם שאין מברכין בשביעי ספק שמיני הוא משום ספיקא, וע"ש משה"ק ע"ז הרמ"ה, ולפמש"נ מיושב היטב, יעוש"ה.

(בנתיבות ההלכה קובץ לח)

עיון הלימוד

הרה"ג מרדכי קרליבך

מצה ולולב ביום טוב שני

הריטב"א בסוכה [.דף כט:] כתב לענין פסולי ד' מינים ביו"ט שני וז"ל, אבל מורי הרב רבנו שלמה נר"ו א"ל שדעתו נוטה שאין פסולין אלו הנוהגין ביום ראשון בלבד נוהגין ביום שני בזה"ז, דכיון דידענין בקיבועא דירחא, ואין לנו בקדושת היום השני אלא להזהר במנהג אבותינו [.ביצה ד:], אין זה אלא להחמיר ב'קדושתו', אבל להחמיר במצות הנוהגות בו כיום ראשון אין לנו, שכל דין שתחלתו להחמיר וסופו להקל וכו'.

והגר"ז [סי' תרמ"ט סכ"א] ביאר שיטה זו וז"ל, דכיון דכל מנהג יו"ט שני אינו אלא שלא לזלזל במנהג אבותינו, אין אנו מצווים אלא שלא לזלזל בעיקר קדושת היום, ולפיכך אנו מקדשין על הכוס ומברכין זמן ביו"ט שני, אבל דברים שאינן מעיקר קדושת היום, אלא שהן מצות הנוהגות באותו היום בלבד, אין כאן זלזול ליו"ט שני, ומצות לולב אין חיובו מחמת שהוא יו"ט, אלא מחמת שהוא יום הראשון, עכ"ד.

והקשני הרה"ג יצחק צרויה ממה שביו"ט שני אוכלין מצה ומרור ומברכין עליהן, והרי מצות מצה ומרור לכאורה לא שייכא לקדושת יו"ט דחג המצות, אלא להתאריך של ט"ו תשרי, ומאחר דקבעינן בעיבורא דירחא מן הדין שלא ינהגו ביו"ט שני, וכן יש להקשות ממה שתוקעין בשופר בר"ה ביום שני, וצ"ע, ודוחק לומר דאם לא יאכלו מצה ומרור יזלזלו בהיו"ט, משא"כ בלולב אם לא יטלוהו אין זלזול בקדושת היום, וצ"ת.

אשר מבואר מזה כפי שהעירני, דחלוק ביסודו מצות מצה ומרור ומצות לולב, שכן מצות לולב עיקרו נקבע ביום הראשון של מועד הסוכות, ואף אם לא יתקדש יום ראשון בקדושת יו"ט עכ"ז מצות לקיחה ביום הראשון נוהג, משא"כ מצות מצה ומרור, דאף אם נימא דאין זה נולד מחמת עיקר קדושת היו"ט, מ"מ זמנו קבוע ביו"ט המקודש לחג, ואם יהיה פסח בלא קדושת יו"ט הראשון לא ינהגו מצות מצה ומרור.

ויש להוסיף דמצות ד' מינים באמת הוא קיום בכל המועד כולו, שכל המועד כולו יש לו מצות נטילת ד' מינים ביום הראשון, משא"כ מצה אינו שייך לכל החג כולו להיות מצוה בלילה הראשון, אלא עיקר חיובו קבוע ליו"ט הראשון בלבד.

הרי לנו מקור לסברת התוס' בפסחים צט: דמן הדין היה שיועיל תוספת יו"ט למצות פסח מצה ומרור, והקשה הגר"ח דהלא לחובת מצה בעינן ט"ו לחודש ניסן, ולזה לא יהני לן דין תוספת, אכן למש"נ הרי מאחר שזמנו קבוע ביו"ט המקודש ממילא אף תוספתו כמוה לחיוב הנך מצוות.

וביותר, דהרי לולב דמקדש מצוותו כל שבעה, וההיא הרי ע"כ לא שייכא להיו"ט, ומעתה יש לחקור בגדר מצות לולב ביום הראשון בגבולין, דהנה כתב בבעה"מ בסוכה [.דף מג. (כא.)] דגדר חובת מצות לולב דגבולין ולולב דמקדש אחד הוא, אלא שזו נוהגת יום אחד וזו נוהגת עוד ו' ימים, ולדידיה מסתבר דמצות לולב בגבולין מצות המועד כמו לולב דמקדש, אלא שנוהגת רק ביום הראשון של המועד, ונפלא.

[ואין להקשות למה אסור לאכול חמץ ביו"ט שני של שביעי של פסח, והלא איסור חמץ לא תליא בקדושת יו"ט כי אם במועד חג המצות, וכמפורש כן גם במג"א (סי' תצ"א סק"א) דמותר לאכול חמץ בתוספת יו"ט ביציאת שביעי של פסח, דכיון דחשכה הוי לילה לכל דבר, אלא שחכמים אמרו שאסור לעשות מלאכה, דהא מיהת ודאי דיו"ט שני שם פסח עליו, ובפסח אסור בחמץ, אך חובת מצה לא תליא בקדושת יו"ט ופשוט].

ונפ"מ נפלאה ונחמדה יש בפלוגתת רבוותא [האם מצות אכילת פסח מצה ומרור תליא בקדושת חג המצות] בגוונא שלא יתקדש חג המצות כפי שיבואר, האם ינהג מצות פסח ומצה ומרור בהאי שתא.

דהנה הר"מ בספה"מ [עשה קנ"ג] כתב דאם לא יקדשו החודש יבטל אותות האומה, וכ"ה בריטב"א חולין [דף קא:] דאם לא קידשו את החודש בטלו המועדות שבאותו חודש, ואין לומר דכוונתם שלא יתחיל חודש חדש, שהרי ילפינן בתו"כ שאין חודש יותר מל' יום, [ונפ"מ דודאי חשיב יום שנולד בו לענין גדלות וכדו' אף אם לא קידשו ר"ח בבי"ד], וע"כ דרק לענין קידוש מועדות הוא שצריך קידוש מיוחד של בי"ד.

ובקונטרס דברי הרב כתב גאב"ד דפוניבז' שכאשר בי"ד מקדשים את החודש תרתי איתנייהו ביה, א. קביעות ראש החודש, ב. אית ביה קידוש המועדות שבחודש זה, ונמצא דמה שנקבע חג המצות להיות בט"ו ניסן אינו מילתא דממילא מאחר שהוא ט"ו יום מראש חודש, אלא דהוא מילתא דתליא בקידוש בי"ד עצמם, ולכן שפיר יכולים בי"ד לקבוע שמכאן ולהבא יקבע חג המצות באופן אחר, יעוי"ש שהאריך בזה.

וכדבריו מפורש בדברי קמאי, דהנה איתא בב"ב [דף קכא.] מועדי ה' צריכין קידוש, וכתב הרשב"ם [ד"ה מועדי] דאין המועד צריך קידוש אלא ר"ח שבהן תיקון המועדות, אכן הרשב"א כתב בשם הר"ח וז"ל, מועדי ה' צריכין קידוש בי"ד, כי משה רבינו קדשם שנאמר וידבר משה את מועדי ה' וגו', דיבור זה קידוש המועדות וכו', שמעינן מינה שמועדים צריכים קידוש בי"ד לקבעם ולומר המועד ביום זה המקודש, ע"כ.

[אכן הראב"ד בתו"כ פרשת אמור (פ"י פי"ב פ"ג) נחלק וז"ל, אפילו לא יקדשו בי"ד את החודש וכו', יתקדש החג בט"ו בניסן ליום עיבורו, שהרי אף בזמן שאין קידוש בי"ד יש מועדות וכו', והארכתי בענייני שבועות].

מעתה יש לחקור מה יהא בדין חודש ניסן אשר לא קידשוהו בי"ד, [דלדעת הר"מ והריטב"א אין נוהג חג המצות ושביתת חג הפסח], דהנה מצות שחיטת הפסח לכאורה ודאי נוהגת בשנה זו, דלא תליא בחג המצות, וראיה לזה מפסח שני שנוהג בלא קדושת יו"ט, וא"כ דכוותה הוא מצות הפסח במועדו בי"ד ניסן, דלא תליא כלל ביו"ט של חג המצות, וחג המצות ענין בפנ"ע הוא שהצמידה תורה לזמן שחיטת הפסח במועדו.

[זולת אם נימא כמו שכתבו הגאון ר' אהרן כהן והגאון ר' משה חברוני ראשי ישיבת חברון דיש ב' מועדים חלוקים, ביסודם ובזמנם, א. חג הפסח, וזמנו מחצות של ליל י"ד, ב. חג המצות וזמנו מליל ט"ו, באופן דלפי"ז אף חג המצות זקוק לקידוש בי"ד ויש לפלפל טובא, ואכ"מ].

צוף הוצאה לאור – נתן פלדמן

הופיע כרך רביעי מסדרת הספרים

אמונה שלמה במדבר

חיזוק וסיפורי אמונה
מאת הרב צבי נקר שליט"א

****

הופיע הספר

שמירת הפה כהילכתו

בהוצאת מפעל החפץ בחיים
להשיג בחנויות המובחרות

ת.ד. 41068 ירושלים - עורך ראשי: הרב שלמה רוזנשטיין - אין לקרוא בשעת התפילה וקריה"ת או ע"ח סדרי הישיבה - אין להסתמך להלכה למעשה על הדברים המובאים כאן

עקרי הענין

פסקי מרן הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל בעניני יו"ט שני

בפרסום ראשון- נערכו מתוך כתבי נכדו הרה"ג ר' מרדכי טנדלער שליט"א

בן א"י שחזר לחו"ל למכור דירתו לגבי יו"ט שני. מישהו סיפר לרבינו שהוא כבר החליט לגור באי"י, וכבר יש לו דירה שם, וחזר לאמריקה, אחר שהיה באי"י לקצת זמן, כדי למכור נכסיו שיש כאן, מה דינו לגבי יו"ט שני. והוסיף שכל בניו ג"כ דרים באי"י. והשיב רבינו שמאחר שכבר דר באי"י, ורק חזר כאן למכור נכסיו, דינו כבן א"י לגבי יו"ט שני.

סתירה בדברי האג"מ בעניין מלאכה עבור בן חו"ל ע"י בן א"י. רבינו סיפר לי שדודי הגר"ד שאלו שיש כמין סתירה בין שני תשובות של רבינו בענין אמירה לישראל ביו"ט שני, שבאגרות משה (או"ח ח"ג סימן ע"א), בענין בן חו"ל שיש לו בית מסחר באי"י לענין מלאכה ביו"ט שני, מסיים רבינו "והנה האיסור מלאכה לדידן... משום דשלחו... ולכן אף לנו לא נאסר אלא כמו שהיו אצל אבותינו שהיה בדין ספק. ושם (בסימן ע"ג), בבן חו"ל שהוא באי"י ביו"ט אם מותר לומר לישראל בן א"י לעשות עבורו מלאכה, מסיים רבינו "אבל יותר מסתברא כמהר"י מפראגו ומהר"י מלכו שאוסרים". אבל אמר רבינו שכשתדייק, בכלל אין קושיא, דבבן חו"ל שנמצא בחו"ל, בוודאי יכול להגיד לבני א"י שיודעים האמת, לעשות מלאכה בהימים שהם יודעים שזה חול, אבל כשהולך הבן חו"ל לא"י, אז בשבילו זה יו"ט, ולא שייך שיגיד אז, שיעשו מלאכות בשבילו. ורק דבר אחד אולי יש לתקן בתשובה הראשונה, ששם כותב רבינו, "והאוסר שבברכי יוסף כנראה לא נחית", ובתשובה שניה מפרש האוסרים, שסברתם פשוטה, דהם מדברים בבן חו"ל שנמצא באי"י, ואולי זה כדאי לתקן.

בן א"י שנשתדך לבת חו"ל, עדיין לא התחתן, ודעתו להשאר בחו"ל, מה דינו לגבי יו"ט שני. השיב רבינו שבן א"י, שנעשה חתן לבת חוצה לארץ, ומתכוין, אחר שיתחתן, לישב כאן, בחו"ל, מ"מ עדיין נחשב כבן א"י לגבי יו"ט שני, מאחר שהוריו שם, דהרבה יכול לקרות מהזמן שמקבל שם חתן, עד שממש מתחתן.

בן חו"ל שהוא משמש כר"מ באי"י לענין יו"ט שני. בן חוצה לארץ, שלפני כמה חדשים, נסע לא"י, וכבר לסוכות, מאחר שנסע שם עם משפחתו וקיבל משרה בישיבה, נהג רק יום אחד של יו"ט, ועכשיו חזר לחוצה לארץ, עם משפחתו, לפסח, כדי להביא תלמידים לישיבתו באי"י, ושאל לרבינו איך ינהוג לגבי יו"ט שני. והשיב רבינו שנראה לו, משאחר שרק היה באי"י לכמה חדשים, ועכשיו נמצא עם כל משפחתו

הרב מ. שולביץ

כאן, אין שייכותו לא"י כ"כ גדול, ומסתמא אם מישהו יתן לו משרה בישיבה כאן, ישאר כאן. וממילא יותר נראה שדינו כבן חו"ל.

עיצה בעניין ללכת לא"י ובעניין יו"ט שני. מישהו בא לישיבה ושאל רבינו האם מותר לו ללכת לא"י ללמוד, מאחר שהתחתן לפני כמה חדשים, ומשפחת אשתו נמצאת כאן, אך ליבו חשקה ללמוד באי"י, ושם משפחתו, וכונתו לגור שם באי"י, אך אביו שבא"י מסרב ומיעצו להישאר כאן ללמוד.

והשיב רבינו שבתוך שנה ראשונה, יש ענין שאישה רדופה ללכת לבית אביה, וא"כ צריך להיות ברצונה הטוב, שאם לא, אינו מן היושר. ולגבי אביו, אם תסביר לו למה אתה רוצה ללמוד באי"י, מסתמא לא ילך כנגד הדין שפוסק שיש לבן ללמוד במקום שרוצה.

[ב] ואז שאל השואל מה דינו לגבי יו"ט שני, וסיפר שעד עכשיו, אף שהיה נמצא כאן בישיבה לכמה שנים, מ"מ החזיק עצמו כבן א"י. הושיב רבינו שאף שמוזכר כלל שאם אדם נמצא עם אשתו באיזו מדינה, נחשב כבן אותה מדינה, זה היה כלל בטוח רק בזמן שנסיעות היו דברים גדולים. אבל היום שנוסעים לא"י לכל דברים קטנים, לברית מילה וכדומה, נחשב כמעט כצחוק, וא"א להחשיב הכלל כדבר מוחלט. וממילא בעצם דינו כבן א"י, ויניח תפילין בצנעה, ובפרט שיש שיטות שבכלל אינו איסור ביו"ט. ומסתבר שיתפלל תפילת חול, אך ילך לבית כנסת. ויכול לקבל עליה בשמחת תורה, דהלא עיקר התקנה, לגמור התורה, היה ביום חול! אבל אשתו נחשבת כבת חוצה לארץ, לכל דיניה.

לבשל ביו"ט בין יו"ט ראשון לשני. השיב רבינו שאסור לבשל ביו"ט, בין יו"ט ראשון או שני, שעה קטנה קודם שקיעה, כשאין אפשרות לאוכלו מקודם שקיעה. וגם אסור לבשל בכלל אחר שקיעה, גם אם עדיין ממשיך סעודתו ולא הבדיל, דמ"מ לגבי זה, נחשב כאילו עבר היו"ט, ובכל רגע יש ספק דאולי עדיין יו"ט הוא, ויאכלו לאחר יו"ט.

טלטול טלית ביו"ט ראשון לצורך יו"ט שני. סיפרתי לרבינו איך שביו"ט ראשון, לבשתי הטלית שלי, ולא נטלתי אותו בידי. ומישהו טען שבזה אני טועה, שזה מראה לאחרים כאילו אסור לטלטל הטלית ביו"ט! ואמרתי לרבינו שטענתי להם שבאמת אף שזה לא היה כונתי, באמת יש בזה שאלה גדולה, דהלא לאיזה צורך מטלטל הטלית, הלא לא מסתברא שיגנבו אותו! ופלוני השיב לי שמטלטלו מחמת שלמחר אולי ירצה להתפלל בבית כנסת אחר, וטענתי לרבינו שלכאורה אין זה טעם מספיק להתיר, דהלא אין זה צורך לאותו יום, אלא ליו"ט השני! והשיב לי רבינו שבאמת למעשה אסור לטלטל טלית, דכל הענין בהוצאה, שהתירו תחילתו ע"ש סופו, אינו דבר פשוט.

ובמציאות, אין להתיר אלא א"כ הוא ממש צורך לאותו יום. ובמציאות אין על טליתים חשש אמיתי של גזילה, דמי גוזל טליתים! ומאוד קשה להתירו מצד זה. ופלוני שהשיב שמטלטלו מצד שלא בטוח שיתפלל שם מחר ממש נתן סברה הפוכה, דמודה בעצמו שאין לו צורך באותו יום, וא"כ ממש אסור.

[ב] וסיפר רבינו שבאמת בעצמו, בזמן שהיה מתפלל בישיבה, היה מאוד מקפיד שלא לצאת למנחה עם המפתחות בכיסו, דהלא לא צריך המפתחות עד הלילה, ויוצא שטלטל ביו"ט ראשון בשביל יו"ט שני! והיה כסדר בעיה בזה איך לסדר הענין של המפתחות, ובסוף החליט רבינו שתמיד לא יצא בכלל עם מפתחות בכיסו ביו"ט, כדי שלא ישכח ויטלטלם גם למנחה. וזה דין שפשוט ההמון עם לא חושבים עליו ונכשלים בו.

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי יואב יהושע מקינצק - החלקת יואב
[תר"ז - תרפ"ג] מכתב ידו

בדין הדר ביו"ט שני

ב"ה מוצש"ק ראה תרע"ט קינצק
שלום לכבוד הרב האי גאון המפורסם בחיבוריו היקרים הגביר מוה"ר ירוחם פישל שליט"א מווארשא.
קבלתי באלו הימים את חיבוריו הנחמדים כי המוכ"ז הר' יענקל נ"י נתנם להשפיליטער [עמיל המכס] דפה ונתעכבו אצל השפיליטער עד כה, וגם כעת לא הביא לי עוד כל הג' כרכים, בלתי ב' מהם, ותשואות חן לכ"ג יחי על אשר כבדני בספרו הנעים וקורא אני עליו מה שכתב הראב"ד על הרמב"ם ז"ל שמלאכה גדולה עשה שאסף בחפניו כל אלה.
ומאד נהניתי מה שראיתי בספרו דמר שהעיר על שמעודי נפלאתי על שלא ראיתי לשום אחד ממוני המצוות שימנה הלאו ד'וכל אדם לא יהיה באהל מועד', וכ"ג האריך בזה ולא הי' לי עדיין פנאי לעיין בדברי כ"ג בזה.
והנה ראיתי לכ"ג שהביא דברי הבעל המאור ריש לולב וערבה דביום ראשון ליכא מצות מקדש, וקרא דשמחתם וג' שבעת ימים הפירוש עד תשלום ז' ימים, וכ"ג מפלפל אם דעת כל הקדמונים כן, וראיתי להריב"ש סי' ת"י שכ' על הפסוק דאל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות דששה מיבעי' לי', אך הפירוש עם השביעי הרי דאורחא דקרא לכתוב כן.
וכן מבואר להדיא בר"ן בשם הראב"ד ריש לולב הגזול דמייתי ראי' דאינו הדר פסול כל שבעה מהא דר' יהודה פליג על הדר אף ביום ראשון, דמייתי ראי' מהא דבני כרכום, ואם איתא דביו"ט שני לא בעי הדר, דילמא היו מורישין כדי שיהיה להם ביו"ט שני, דהיינו מיום ראשון ואילך, הרי דפשיטא ל" להראב"ד דביום ראשון לא היה מצות מקדש, דאל"כ הרי גם על יום ראשון היו צריכים להיות מורישין כדי לקיים מצות זכר למקדש, דלא גרע מיום שני, וע"כ דגם דעת הראב"ד כהבעהמ"א.
ומאד לפלא על החכ"צ סי' ט' שמחדש שם בשיטת הראב"ד עצמו דמותר לברך על אתרוג חסר ביום ראשון אם אין לו שלם מטעם דלא גרע ראשון משני דמברכין על זכר למקדש, ואיך לא זכר החכ"צ מדברי הבעה"מ הנ"ל, ושכ"ה דעת הראב"ד בעצמו כמו שכתבתי. ויש להכריח בראיות ע"ד פלפול דדברי הבעה"מ מוכרחין.
אולם לפי הנראה מספרו דמר אין דעתו נוחה בפלפולים, רק ללמוד כדרך רבותינו הראשונים ז"ל, לזאת אין רצוני להאריך בדברי פלפול.

והנני ידידו דוש"ת דמר באהבה
יואב יהושע חו"פ קינצק

מוסד הרב קוק

חדש
כרכים נוספים מסדרת שיטה מקובצת על הש"ס
מסכת נדרים
מסכת נזיר, סוטה

מכון ירושלים
הופיע
יד דוד
על מסכתות
נדרים נזיר וסוטה
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל
יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם
מקורות וציונים

הרה"ג אליקום דבורקס

ברית מילה ביו"ט שני של גלויות

מילה בזמנה ביו"ט שני לבן חו"ל

מוהל בן חו"ל הנמצא בא"י ודעתו לחזור האם יכול למול מילה בזמנה ביו"ט שני של גלויות (למרות שניתן להשיג גם מוהל בן ארץ ישראל), בשערי תשובה סימן תצ"ו ס"ק ה' מביא ע"ז מחלוקת הפוסקים, בשו"ת נחפה בכסף או"ח סימן ה' פסק דכל שיש מוהלים בני ארץ ישראל שאצלם חול אין לו לבן חו"ל למול והוכיח מגמ' יומא דף ו' ע"ב שאפילו אם נאמר שבת הותרה אצל מילה דכיון שיש מוהלים אחרים בא"י שאצלם חול גמור הוא אין למול לבני חו"ל. אולם דעת המטה יהודה שמתיר למול ומובאים דבריו בכף החיים סימן של"א אות ל' אות כ"ב ובעיקרי הד"ט או"ח סימן כ"ב אות ד', והברכי יוסף או"ח סימן של"א ס"ק ד' הביא דברי הנחפה בכסף להלכה (עי' בס' לויית חן סימן צ"ח ובס' חזון עובדיה הלכות יום טוב עמוד קנ"ד ובס' שלחן שלמה (למרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל) ח"א עמוד כ"ג האריכו בזה)

ומילה בזמנה בחו"ל ביו"ט שני יכול מוהל בן חו"ל למול אף לכתחילה ואין צורך להעדיף לקחת מוהל בן א"י הנמצא בחו"ל ודעתו לחזור שאצלו היום חול, וכך מובא בס' יום טוב שני כהלכתו פרק י"ב אות ב' בשם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל היות ואם נעדיף בן א"י על בן חו"ל יצא מזה זלזול ביום טוב שני ולכן יכול לקחת בן חו"ל גם כשאפשר למול ע"י בן א"י וכך כתב בס' שערי יצחק (פלקסר) עניני יו"ט שני.

מילה שלא בזמנה ביו"ט שני של גלויות

נפסק ביור"ד סימן ס"ב מילה דוחה יו"ט ושבת בזמנה אבל שלא בזמנה אינה דוחה. הרמב"ם בהלכות מילה פ"א פט"ו כתב: "וכל מי שאינו דוחה את השבת אינו דוחה את יו"ט ראשון ודוחה את יום טוב שני וכו' וכן מילה שלא בזמנה אינה דוחה ב' ימים טובים של ראש השנה". והיוצא מדברי הרמב"ם דמילה שלא בזמנה דוחה יו"ט שני של גלויות, אולם הרא"ש בתשובה כלל כ"ו סימן ח' פסק דמילה שלא בזמנה ביו"ט שני של גלויות אינו דוחה אותו, ומה שכתוב בפרק כ"א דמילה שני ימים טובים של ראש השנה שלא מלין בשניהם ה"ה ביו"ט שני של גלויות, אלא שהמשנה נשנית בא"י דווקא לגבי מת התירו לדחות יו"ט שני והתירו אפילו ביו"ט שני של ראש השנה, אבל במילה שכבר עבר זמנה לא התירו לדחות יו"ט שני בשבילה.

בשו"ע יור"ד סימן רס"ו ס"ח נפסק שאין מלין תינוק שנולד בין השמשות דוחה יו"ט שני של גלויות, מלשון השו"ע משמע דאף ספק מילה שלא בזמנה אינו דוחה יו"ט של גלויות כדעת הרא"ש, יעוין בחידושי רעק"א יור"ד סימן כ"א ובדגול מרבבה (שם) נודע ביהודה מהד"ק או"ח סימן ל' ובשו"ת חתם סופר יור"ד סימן ר"נ שתמהו על פסקו של המחבר דאף הרא"ש לא אמר דאלא בודאי מילה שלא בזמנה אבל ספק מילה בזמנה ודאי דוחה יו"ט שני מטעם ספק ספיקא שמא זמנו הוא ושמא אינו יו"ט, אולם הש"ך ביור"ד יור"ד סימן רס"ו ס"ק ח' פסק לגמרי כשיטת הרמב"ם דאפילו מילה שלא בזמנה דוחה יו"ט שני של גלויות. כתב בשו"ת נוב"י הנ"ל דבמילה שלא בזמנו העיקר הוא כדעת הרא"ש ומ"מ מי שרוצה לסמוך על הש"ך שהכריע כרמב"ם אין מוחין בידו, ודלא כשו"ת חתם סופר ה"ל שצריך להחמיר כשיטת הרא"ש (עי' שו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאה ח"א סימן תמ"ד ובשו"ת אבני נזר או"ח סימן שצ"ב). ולפי"ז יוצא שרוב הפוסקים סוברים דלא כהרמב"ם ואין למול מילה שלא בזמנה ביו"ט שני של גלויות (עי' שו"ת זכר יצחק סימן ו').

מרן הגר"נ קרליץ שליט"א

בגדרי בן א"י ובן חו"ל ליו"ט שני

במג"א [סי' תס"ח ס"ק י"ב] כתב משמע מהמהרי"ל, דס"ל דבחורים מקרי דעתם לחזור אע"פ שדעתם ללמוד שם ב' וג' שנים. ובשערי תשובה [סי' תצ"ו ס"ק ד] כתב, ובחור שבא מחו"ל לארץ ישראל פשטה הוראה שיעשה כארץ ישראל, והוסיף שם, אך אם בחור זה נשתדך בבת חוץ לארץבק"ג ושבועה וש"ח ולדור איתה בחוץ לארץ יעשה כבני חוץ לארץ, עי"ש.

והיינו דתלוי באומדנא לפי הענין. ולכן בן ישיבה מחוץ לארץ שלמד בארץ ישראל, והוא בחור בגיל שידוכין, אם בדעתו ובמחשבתו למצוא שידוך בא"י ולגור בא"י, רק שחושב שאם לא ימצא שידוך בארץ ישראל יסע לביתו לחו"ל למצוא שידוך, בזה דינו כבן ארץ ישראל לנהוג יום אחד יום טוב. אמנם בחור צעיר שעדיין אינו בזמן שידוכים הדבר תלוי גם באומדנא וכנ"ל, ואם נוסע כמה פעמים בשנה לביתו בחו"ל, דינו כבן חו"ל. ואם הוא קשור לבית הוריו אז החשבון הוא שהאומדנא שיחזור לבית הוריו, אבל אם יש לו ענין להשאר בארץ, ואין לו ענין דוקא לשוב לבית הוריו לאחר נישואיו, דינו כבן ארץ ישראל, אף אם בסוף יעשה שידוך ויגור בחו"ל.

בחור שספק לו היכן יקבע מקומו בעתיד צריך לנהוג ב' ימים טובים לחומרא.

בן חו"ל או בת חו"ל שלמדו תקופה ארוכה בארץ ישראל, ונשתדכה בא"י ע"מ לדור בא"י, אלא שקודם הנישואין עדיין חוזרת לחו"ל לסדר איזה דברים, דינה כבת א"י, ולא נימא שעכשיו היא ברשות אביה ודעתה לחזור ורק אח"כ כשתנשא תהיה בת א"י, דכיון דהיא בארץ ודעתה ליקבע בארץ הוי בת א"י. [ואפשר שזה דוקא אם קבעו משהו בארץ ישראל שיגורו בארץ ישראל, כגון ששכרו דירה וכיוצא בזה, דאז נחשב כבן המקום].

בן חו"ל שלומד בא"י ודינו כבן א"י וכנ"ל, ונסע לבית הוריו בחו"ל לחג הפסח, אם לא ישתתף עמהם בליל הסדר זה גופא מיקרי פרהסיא, אלא ישב עימהם ולא יברך דזה נחשב צנעא. בן חו"ל שנמצא בא"י, מותר לו ללבוש בגדי יו"ט כיון שלא ניכר כ"כ ולכן לא הוי פרהסיא.

במג"א [ס"ק ו] כתב, העוקר דירתו עם אשתו מארץ ישראל לחוץ לארץ אע"פ שדעתו לחזור דינו כמי שאין דעתו לחזור (רדב"ז). דסתמא דמילתא כיון דעקרינהו לאינשי ביתיה כל שמוצא פרנסתו מרווחת באותו מקום שהלך לשם אינו זז משם. ונראה דכך הוא בסתמא כיון שהוא מתפרנס במקומו דינו כבני המקום אשר הוא שם. ולכן מי שעקר דירתו לחו"ל אבל יש לו דירה בארץ ישראל וכיוצא בזה שהוא קשור בזה לא"י, דינו כבן ארץ ישראל כיון שדעתו לחזור.

(חוט שני, יום טוב)

יש לדון לגבי מילה שלא בזמנה ביו"ט שני של גלויות בחו"ל ע"י מוהל בן ארץ ישראל האם מותר לו למול היות ולגביו אין חיוב לנהוג יו"ט שני. בס' מילה שלימה פי"ד תשובה כ"א מביא בשם מרן הגר"ש אלישיב והגרח"פ שינברג זצ"ל שאסור לו למול כדי שלא יזלזלו ביו"ט שני. עכ"פ זה ברור שאסור למוהל בן חו"ל למול מילה שלא בזמנה ביו"ט שני של גלויות כדעת החת"ס והנוב"י שהחמירו כדברי הרא"ש ודלא כהש"ך יור"ד סימן רס"ו ס"ק ח' שהקל כדעת הרמב"ם.

מילת הגר ביו"ט שני של גלויות

מילת הגר אינה דוחה שבת ויו"ט, וכן כתבו הרמב"ן והריטב"א יבמות מ"ו ע"א והטעם שהרי מילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת דרק לגבי מילה בזמנה חידוש הוא שחידשה התורה מהפסוק "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" שהשבת נדחית לצורך קיום מצות ברית מילה, וכיוון שמילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת כש"כ דמילת הגר כך הוא.

יש לדון האם מילת גר אפשר לעשות ביו"ט של גלויות? לכאורה לפי דברי הרמב"ם בהלכות מילה פ"א הל"ו דמילה שלא בזמנה דוחה יו"ט שני של גלויות וכ"כ בהגהות מרדכי פרק רבי אליעזר דמילה סימן תר"ט א"כ ה"ה מילת גר אפשר למול ביו"ט שני של גלויות, אולם יעויין בחידושי הריטב"א יבמות מ"ו שכתב וז"ל "ולכ"ע לא מהלינן גר בשבת דמלאכה גמורה היא ומילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואפילו יו"ט שני, אבל הרמב"ם ז"ל מתיר למול ביו"ט שני למי שלא היה יכול למול קודם לכן משום שיהוי מצוה, ואפ"ה מסתברא דלא מהלינן גר כיון דאינו גר ליד שימול ויטבול ודלמה פריש קודם טבילה וכן דנתי לפני מהר"ם יהודה לדברי", וא"כ לפי דברי הנוב"י הנ"ל דהעיקר כשיטת הרא"ש שלא מלין מילה שלא בזמנה ביו"ט שני מ"מ מי שרוצה לסמוך על דברי הש"ך הנ"ל שצידד כדעת הרמב"ם שמיקל אין מוחין בידו אפשר למול גר ביו"ט שני, אולם לפי החת"ס הנ"ל שכתב שיש למחות ביד המקילים כש"כ שאין למול גר ביו"ט שני.

בס' משנת הגר סימן ל"ד כותב דיש לחלק בין מילת גר למילה שלא בזמנה, שהרי מילה שלא בזמנה מצוה גמורה היא המוטלת עליו בכל רגע ורגע ולכן התירו ביו"ט שני של גלויות הגבלה מצות מילה החמורה שדוחה יו"ט שני של גלויות שאינו אלא מתקנת חכמים, אבל מילת הגר אינה מוטלת עליו כחובה אלא שחשקה נפשו להדבק בזרע ישראל ובא להתגייר במילה וטבילה יש סברא שימתין עד אחר יו"ט שני למול (עי' מהר"ם שיק סימן רע"א)

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

קידוש

מי שקיבל במרץ את חג השבועות וכיוון שהוא תוקע חוץ נוהג יום טוב שני, והחל לקדש בליל שני והוא בא'מצע מימיה 'אשר בחר בנו' שבקידוש ומתוך געגועיו למרץ הקודש החליט באותה שעה להיות בן מרץ ישראל, נמצא שהוא פטור מקידוש באותו רגע, ומה יעשה וכבר התחיל לברך ומה יהיה עם ברכתו. כעין זה שמעתי בשם הגר"מ גניחובסקי זצ"ל ומכתוב לפי סגנוני.

אינו בר חיובא

ובשלמא לפוסקים הסוברים שבן מרץ ישראל יכול להוציא בקידוש בן חו"ל, אף שמי שאינו בר חיובא לא יכול להוציא את החייב בדבר, מ"מ היו דברים מעולם שבן מרץ ישראל אף עלה לתורה בחו"ל בקריאה שלהם והחשיבו אותו מחמיאה עולים, וכן היה מעשה עם הפרי חדש. אם כי הפרי חדש עצמו וכן להלכה סבר שאין בן מרץ ישראל יכול להוציא כי אינו חייב בדבר כמו שאין בן עיר יכול להוציא את בן כרך כמבואר בירושלמי. ומה יעשה אם כן מקדש זה בא'מצע הקידוש.

הגפן

וגם לעניין היין יש להסתפק אם יוכל לשתות כי אם הקידוש אינו קידוש נמצא שאמר דברים בטלים אחר ברכת הגפן והפסיל את ברכת הגפן. ברם לעניין זה כבר אמר לי רבנו הגדול מו"ר הגרח"פ שיינברג זצ"ל שהפסק בטעות כזו אינו הפסק, משל למה הדבר דומה למי שאמר הבילו מלח והיה מלח.

נשאר החג

והיה מקום לומר שמי שפשר לעשות כן להיות בן מרץ ישראל בא'מצע יום טוב, כי כיוון שחל עליו דין יום טוב שוב לא יפקע ממנו, כמו דין מוקלה שכאשר חל, אינו פוקע עד אחר שבת. ומה שעשה ואומרים כי מדן החזו"מ סבר שפקע יום טוב מאחר כזה, משל למה הדבר דומה, למי שבא ממדינת הים בגמלא פרחא למרץ והם שם עדיין בשבת, ובמרץ שבת יצאה, הרי פשוט שגם הוא יצא משבת, אף זה הרי יצא מארץ העמים בהחלטתו להשאר במרץ ונחשב שעבר דירה ממש. אם כן הדר ספק למקומו מה יהיה בא'מצע הקידוש.

הריטב"א

מפורסמים דברי הריטב"א המבואים בשערי תשובה בסי' קנ"ט מי שנטל ידיו וברך ואינו יכול לאכול, אין הברכה לבטלה כי בשעה שברך עשה כדין, ומעשים בכל יום רבנים שברכו ברכת האימוסין ואח"כ התברכו הקידושין בטעות ב"מ מסתבר כי אין ברכתם לבטלה כי בשעה שבירכו כך היה רצוי לעשות. אף מקדש זה יפסיק בא'מצע הקידוש והוא רחוק יכפר עון.

נדר

ואמר לי הרה"ח ר' גלעד אלון שליט"א שיש להשוש לדין נדר, שהרי יום טוב שני דרבנן והוא נהג כן על מנת לסיים את כל היום ללא עשיית מלאכה, וכיוון שקיבל על עצמו בנדר איך יפטר מנדר זה אף כי את הקידוש יפסיק. ונראה לי שאין נדר בזה לא לעשות מלאכה ביום חול, וכיוון שהפכו ליום חול אין כאן נדרים אין כאן קונמות. ומה שבשבת אפשר לקבל עצמו לא לעשות מלאכה טרם כניסת שבת בזאתו דבוקינו שהוא בעין משיכת השבת ולקיחתה לזמן קודש.

עורך הרב הלל מן

הרה"ג ירחמיאל קראם

הרב יעקב שלמה שיינברגר

דין דעתו לחזור לגבי יו"ט שני

מעשה רב הובא בהרחבה בתשובותיו של הרדב"ז אודות אדם היוצא זמנית את ארץ ישראל עם בני משפחתו, שאין דינו כדין מי שדעתו לחזור, והריהו חייב לשמור יום טוב שני.

ותמהו המפרשים בשאלתם היכן המקור לכך על יסוד מה פסק הרדב"ז כך שזהו דינו. והרי אם היציאה הינה רק זמנית הרי שבדעתו כן לשוב ומדוע יתחייב לשמור יו"ט שני של גלויות.

אך בעל הפלאה מצא לכך מקור נפלא שהדבר נדרש מן הפסוק בתחילת ספר שמות, בו נאמר 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו', מפני מה מספר לנו הפסוק שבאו איש וביתו, מה מוסיף הדבר לעצם הענין.

אלא שזו הכוונה בדבר, שפרשת הבאים מצרימה ישיבת הקבע בגלות התחילה בבני יעקב ברגע שבאו לשם איש וביתו על משפחותיהם, מאותו רגע חדלה הארעיות, ואין דינם עוד כדין אלו שדעתם לחזור לארץ הקודש, שכן הנשים לא במהרה יניחו להם לצאת ולעזוב את הגולה...

ואמר נצחוני בני נצחוני בני'. מפני שתורה ניתנה לישראל. ולהם הסמכות להכריע ולקבוע את הדין. בכל דור ודור ישנם גדולי ישראל ישנו בית דין שניתנה לו הסמכות והכוח לקבוע את ההלכה.

זה כוחם וזו עוצמתם של גדולי ישראל, של השופט אשר יהיה בימים ההם, בכל דור ודור. ועל כך נאמר 'לא תסור מכל אשר יורוך' אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל אפילו אם אינך מבין.

החובה לציית לדעת תורה, לבטל דעתי מפני דעת תורה, היא אחד הניסיונות היותר גדולים והיותר קשים שיש לאדם. הרבה יותר קל לאדם לקבל הכרעה הלכתית של רב בשאלה של בשר וחלב, גם אם הדבר כרוך בהפסד ממוני. או לקיים הכרעה הלכתית בהלכות שבת ללא פקפוק גם אם היא מגבילה אותו ביותר. לעומת זאת יהיה לו קשה מאד לקבל הכרעה והוראה של דעת תורה כשהיא נוגעת לאורחות חיים, לעניינים שתלויים בשיקול הדעת. לדברים שאינם מפורשים בשו"ע או בספרי הפוסקים.

'משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים' הכוח הזה של 'אלו ואלו דברי א' חיים' של 'לא בשמים היא' של 'ניצחוני בני' ניתן למשה רבנו בחג השבועות ביום מתן תורה וממנו עובר מדור לדור.

הלוא דבר הוא שבמאמר זה פותחת המשנה את מסכת אבות. ללמדנו כי במיוחד בדברים שבין אדם לחברו, בדברים הנוגעים לכוחות הנפש למידות. בדברים שאינם כתובים מפורש בתורה, שלא נמצאים בשלחן ערוך. דווקא כאן מזכירים לנו 'משה קיבל תורה מסיני ומסרה'. כאן צריך להתחזק באמונת חכמים כאן צריך לדעת לציית ולקבל גם כשזה לא נוח לנו גם ובעיקר כאשר אנחנו לא מבינים. כי רק דעת תורה צרופה אין לה נגיעות, היא אמת. היא תורה. כך בשאלות של איסור והיתר וכך בשאלות של שוק החיים. בכל עניין ובכל תחום בחיי האדם, הפרטיים והכללים בכולם כפוף הוא לדעת תורה, וכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל.

הישיבה
מוקד 'אחינו' לרכוונה, רישום וייעוץ
1-800-20-18-18 שיחת חינם

'יום טוב שני של גלויות'

המגן אברהם בתחילת הלכות חג השבועות שואל 'קשה לי היאך אומרים בשבועות יום מתן תורתנו הלוא קי"ל כרב יוסי דאמר בז' בניסן נתנה תורה...ולדידן לעולם שבועות בו' בניסן'. ומוסיף ומביא 'ומה שקשה עוד דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה דהא יצאו ממצרים ביום ה' והתורה ניתנה בשבת' ואם כן זמן מתן תורתנו הוא היום ז' סיוון 'כבר תירץ העשרה מאמרות דבא לרמוז לנו יום טוב שני של גלויות ואפשר דהיינו דקאמר יום א' הוסיף משה מדעתו'.

וזה לשון הספר 'עשרה מאמרות': 'אלא וודאי כיוון שמתן תורה היה בחוץ לארץ, ד' חפץ למען צדקו ליתן חלקנו בתורתו. שכן הסכימה דעת עליון לחוג בעצמו ובכבודו ביו"ט שני של גלויות שהוסיף משה מדעתו'.

נמצאנו למדים כי מה שנקרא חג השבועות זמן מתן תורתנו הוא על יום טוב שני של גלויות ש'הוסיף משה מדעתו' ושני הימים ו' וז' נחשבו ל'זמן מתן תורתנו' וכל זה כדי להודיע שיהיה מצב שיצטרכו בני ישראל לנהוג שני ימים טובים בכל יום טוב.

והדבר פלא כמו שהקשה שם ב'חק יעקב' על המג"א 'תירוץ זה תמוה דא"כ יהיה יום השני עיקר היו"ט בתמי' ובני ארץ ישראל שעושין רק יום ראשון מאי איכא למימר'. איך יתכן שקראו לחג השבועות 'זמן מתן תורתנו' רק בגלל יומו השני בגלויות שיחול בז' בסיוון שבו באמת ניתנה תורה.

יתרה מזו, הרי מה שתקנו יום טוב שני של גלויות היה כמו שאומרת הגמרא בתחילת ביצה: 'בראשונה היו משיאין משואות' ומביא רש"י 'ובהן היו יודעין כל בני הגלויות הקרובים והרחוקים את קביעת החודש ולא היו עושין אלא יו"ט אחד בכל מקום'. ורק 'משקלקלו הכותים' שהיו משיאים משואות בימים אחרים כדי להטעות את ישראל 'התקינו שיהו שלוחין יוצאין' ועל ידם יכלו להמשיך לעשות יו"ט אחד.

הרמב"ם בהלכות קדוש החודש מביא שלאותם המקומות שהיו השלוחין מגיעים 'היו עושים את המועדות יום טוב אחד ככתוב בתורה' ורק במקומות המרוחקים אליהם לא הגיעו השלוחין 'היו עושין שני ימים מפני הספק'. 'וכדי שלא לחלוק במועדות התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם, עושין שני ימים, אפילו יום טוב של עצרת'.

יוצא איפה כי מעיקר הדין, לכל הפחות באותם המקומות ששלוחי ניסן היו מגיעים היו צריכים לעשות יו"ט של עצרת רק יום אחד. שהרי ידעו בוודאות מתי הוא חל על ידי ספירת חמישים יום אחר חג הפסח, שזהו זמנה של עצרת. ורק 'כדי שלא לחלוק במועדות התקינו חכמים' שיהיו 'עושין שני ימים, אפילו יום טוב של עצרת'.

אם כן, מתעצמת השאלה מדוע דווקא בחג השבועות, בעצרת, על ידי קריאת החג 'זמן מתן תורתנו' רמזו לנו על יום טוב שני של גלויות? אך לימוד גדול יש כאן, ללמדנו כי במעמד הר סיני קבלנו תורה. תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ויחד עם קבלת התורה ניתנה לגדולי ישראל שבכל דור ודור סמכות לקבוע את ההלכה. מאז ניתנה תורה לישראל השתנה המצב. מעתה התורה 'לא בשמים היא'. ההכרעה אינה בשמים היא נמסרה לחכמי ישראל שבכל דור. יתכן שיהיו חילוקי דעות של 'אלו ואלו דברי א' חיים' אך בסופו של דבר תיפסק הלכה למעשה על ידי 'ובאת את השופט אשר יהיה בימים ההם'. 'שמואל בדורו כיפתח בדורו'. בכל דור ודור ישנו השופט אשר יהיה בימים ההם ולו ניתנה הסמכות להכריע ואתה מצווה 'ועשית ככל אשר יורוך' 'אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל'.

כאשר נחלקו רבי אליעזר וחכמים בתנורו של עכנאי רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין. באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קבלו ממנו. 'אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח... אמת המים יוכיחו... כותלי בית המדרש יוכיחו'... וכל זה לא עזר. 'חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצתה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא'. לא יעזור שום דבר אפילו לא בת קול מן השמים. מפני שתורה נמסרה לישראל.

ואלו הם דברי הרמב"ן בעירובין י"ג 'שאלו רבני צרפת האיך אפשר שיהו אלו ואלו דברי א' חיים וזה אוסר וזה מתיר. ותרצו כי כשעלה משה למרום לקבל התורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר ושאל לקב"ה על זה ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם. ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר'.

'אשכחיה רבי נתן לאליהו אמר ליה מאי קא עביד קודשא בריכהו בההיא שעתא', מה עשה הקב"ה כאשר נחלקו רבי אליעזר וחכמים אמר לו 'קא חייך

כי לקח טוב 'נתתי' לכם

פנינה נפלאה מובא מהגה"ק החידושי הרי"ם לבאר את מה שאנו מברכים (בברכת התורה) "ונתן לנו את תורתו". אמר: בלשון "ונתן", השי"ת נתן לנו את התורה, "והנותן בעין יפה נותן" (ב"ב סה:) [ואיתא שם: אפילו למ"ד מוכר בעין רעה מוכר וצריך הלוקח ליקח לו דרך, אבל 'הנותן' מתנה לחבירו אין צריך ליקח לו דרך, משום דנותן בעין יפה נותן], וא"כ הקב"ה שהוא "נותן התורה", בודאי הוא גם נותן לנו את הדרך שנוכל לבוא אליה, ונותן לכל אחד ואחד את הכוח ואת השכל איך לבוא אל התורה עכ"ד.

ומאידך, בזה שנתנה לנו בדרך מתנה מחייב אותנו לכבד את התורה ביתר שאת וביתר עוז, וכמו שפירשו את הפסוק (משלי ד, ב) "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו". וביארו צדיקים (הובא באוצר מרגליות עמ' קכב), הנה, אם קונים חפץ אצל סוחר בכסף, אז מותר לעשות עם החפץ מה שרוצים, כן להשתמש בו, או לא להשתמש בו, כן לכבד אותו או לא לכבד אותו. אבל אם מקבלים חפץ במתנה, מוכרחים לכבדו, אחרת הוי ביזיון לנותן. ולמשל, אם בית הכנסת ספר תורה במתנה, בודאי שצריכים לקרוא בו, כדי לא לפגוע בכבודו של התורם. על אחת כמה וכמה שאנו צריכים לכבד את התורה לשמור מצוותיה ולקיימן. וזהו שאמר הכתוב "כי לקח טוב 'נתתי' לכם" - במתנה, על כן "תורתי אל תעזובו".

ואכן ראינו בכל הדורות מימי קדם, שנהגו לשוש ולשמוח בקבלת התורה, ובפרט ביום נשגב זה של יום 'מתן תורה'. ומסופר, על הגה"ק **הקול אריה** זצ"ל, כשהיה בחג השבועות בצאנז, הגיע באשמורת הבוקר לבית המדרש, לקח גמרא ולמד בעומק העיון. כשנתקרב זמן התפילה, בא לבית המדרש הנגיד החסיד **ר' יוסף לייב כהנא מסיגעט** וראה את הקול ארי' לומד היטב. לפתע התחיל לרקוד ולשורר בשמחה עצומה. שאל ה"קול אריה" לשמחה זו מה עושה? והשיב ר' יוסף לייב: התבוננתי בעצמי, אלמלא לא נתן הקב"ה את התורה, באיזה מעמד היינו כיום? הנה מר בגודל חריפותו ומוחו הנפלא היה בודאי שר בכיר וכדו'... אולם אני איש פשוט, כנראה שהייתי איכר חופר שדות או חוטב עצים... מה טוב ומה נעים גורלי שהנני יהודי, ואיך לא אשיש בחבלי שנפל לי בנעימים.

בשמוע ה"קול אריה" דברים הנאמרים ברגש והתפעלות, סגר את הגמרא, אחז בידו ורקד עמו. כשבאו המתפללים וראו את 'שר התורה' רוקד עם הנגיד, יששכר וזבולון רוקדים יחדיו. רקדו עמהם כל באי בית המדרש, ולא פסקו עד שהגיע ה"דברי חיים" ושאל לפשר הרקידה שהיה לחידוש, ריקוד קודם התפילה. סיפרו לו מקור הדברים, ושבחם (תולדות הקול אריה).

ואף הקב"ה שמח בנו שקבלנו את התורה, וכמאמרם ז"ל (ברכות ה.) בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצוב ולוקח שמח, אבל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנאמר 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו'.

והקשו **המפרשים** דלכאורה אינו דומה כלל מכירה למתנה, דמתנה בעין יפה נותן. וא"כ מה ההשוואה בין 'מוכר' עצב ל'נתינת' התורה דהוי לכאורה כמתנה.

וי"ל עפ"י דברי **האלשיך הק'** הידועים בפרשת תרומה לדייק הא שנאמר "ויקחו לי תרומה" שהול"ל "ויתנו לי תרומה", ומתרץ עפ"י דאיתא בקידושין (ז.) נתנה היא ואמר הוא – באדם חשוב הרי הוא מקודשת דבהוה הנאה דמקבל מיניה גמרה ומקניה נפשה. וכמו"כ אמר הקב"ה רצוני שתתנו לי נתינה כזאת שיהא חשוב בעיניכם כמו שקיבלתם עכ"ד.

בספה"ק **האהבת שלום** (פר' תרומה) מבאר על דרך זה את הכתוב "כי לקח טוב נתתי לכם", דיש לדייק מהו "לקח" הול"ל "נתינה" טובה נתתי לכם, ומפרש על זה הדרך שהקב"ה שמח בזה שנתן תורה לישראל וחשובים הם בעיניו בזה שלקחו את התורה כאילו נתנו לו עכ"ד.

ובזה מבואר כמין חומר – הדמיון למכירה, שהרי כאן ג"כ היה קנין גמור (וכדקיי"ל לגבי קידושין באדם חשוב דמקודשת), שהקב"ה נתן להם התורה והם נתנו תחתיו הנאה, וזהו שאמרו חז"ל דסתם מוכר עצב, ולא כן הקב"ה ששמח בה.

פוטו סטודיו
גל פז- רשת למוסיקה
ירושלים-ב"ב-חיפה
פוטו ציון
צילום אירועים, מצלמות וסטודיו
אחים הקר
רשת בשר למהדרין
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •
צבי ורצברגר
בית האנרגיה
המנעולן הנאמן זאב הורביץ
דלתות פלדה ומפתחות
לעילוי נשמת
רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר